

ПРАВИЛНИК
О ПРОТОКОЛУ ПОСТУПАЊА У УСТАНОВИ У ОДГОВОРУ НА НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ
(“Сл. гласник РС”, бр. 46/2019 и 104/2020)

Члан 1

Овим правилником утврђује се Протокол поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Протокол из става 1. овог члана одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2

Ступањем на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (“Службени гласник РС”, број 30/10).

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у “Службеном гласнику Републике Србије”.

ПРОТОКОЛ
ПОСТУПАЊА У УСТАНОВИ У ОДГОВОРУ НА НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ

УВОД

Права детета и ученика у Републици Србији остварују се у складу са Уставом Републике Србије, ратификованим међународним уговорима, Кривичним закоником (“Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - исправка, 107/05 - исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19), Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (“Службени гласник РС”, број 85/05), Закоником о кривичном поступку (“Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19), Законом о прекршајима (“Службени гласник РС”, бр. 65/13, 13/16 и 98/16 - УС), Породичним законом (“Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 - др. закон и 6/15), Законом о општем управном поступку (“Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18 - аутентично тумачење), Законом о забрани дискриминације (“Службени гласник РС”, број 22/09), Законом о спречавању насиља у породици (“Службени гласник РС”, број 94/16), Законом о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима (“Службени гласник РС”, број 32/13), Законом о основама система образовања и васпитања (“Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 10/19 и 6/20), Закон о ученичком и студентском стандарду (“Службени гласник РС”, бр. 18/17, 55/13, 27/18 - др. закон и 10/19 - др. закон) (у даљем тексту: Закон) и другим прописима којима се регулишу права детета и ученика, као и релевантним међународним актима које је ратификовала Република Србија, а којима се регулишу права детета и ученика.

Република Србија се ратификацијом Конвенције о правима детета Уједињених нација (“Службени лист СФРЈ - Међународни уговори”, број 15/90 и “Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97 - у даљем тексту: Конвенција), обавезала да обезбеди остваривање свих права детета, а нарочито, на заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања, потпуну информисаност, на правично поступање и заштиту приватности, као и да детету које је било изложено насиљу обезбеди подршку за физички и психички опоравак и његову социјалну реинтеграцију.

Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (у даљем тексту: Правилник о протоколу) прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности.

Установа, у смислу Правилника о протоколу, је предшколска установа, основна и средња школа и дом ученика. Под простором установе подразумева се простор у седишту и ван седишта установе у ком се остварује васпитно-образовни, образовно-васпитни и васпитни рад, као и друге активности установе (у даљем тексту: образовно-васпитни рад).

У примени Правилника о протоколу установа је дужна да обезбеди услове за сигурно и подстицајно одрастање и развој детета и ученика, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања и социјалну реинтеграцију детета и ученика које је извршило, односно било изложено насиљу, злостављању или занемаривању. У свим поступцима који се тичу детета приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета.

Забрана насиља, злостављања и занемаривања у установи односи се на сваког - децу, ученике, запослене, родитеље, односно друге законске заступнике (у даљем тексту: родитељ) и трећа лица.

ОБЛИЦИ НАСИЉА И ЗЛОСТАВЉАЊА

Под насиљем и злостављањем подразумева се сваки облик једанпут учињеног, односно понављаног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученика или запосленог.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику (у даљем тексту: родитељ); ученика према другом детету, ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

Насиље и злостављање може да јави као физичко, психичко (емоционално), социјално и дигитално.

Физичко насиље и злостављање је понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог; физичко кажњавање деце и ученика од стране запослених и других одраслих особа.

Психичко насиље и злостављање је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета и ученика или запосленог.

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, насилни екстремизам, трговину људима, експлоатацију детета и ученика и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно установа чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе). Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља или наставника ради постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Насилни екстремизам је промовисање, заговарање, подржавање, припремање и учествовање у идеолошки мотивисаном насиљу за остваривање друштвених, економских, верских, политичких и других циљева.

Трговина људима је врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а у корист је другог лица, установе или организације. Ове активности могу да имају за последицу угрожавање физичког или менталног здравља, моралног, социјалног и емоционалног развоја детета и ученика, његову економску зависност, ускраћивање права на образовање и слободу избора.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово здравље и развој.

Занемаривање у установи обухвата: ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних детету и ученику; нереаговање на сумњу о занемаривању или на занемаривање од стране родитеља; пропусте у обављању надзора и заштите детета и ученика од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и др.

ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Превенцију насиља, злостављања и занемаривања чине мере и активности којима се у установи ствара сигурно и подстицајно окружење, негује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

Превентивним активностима се:

- 1) подиже ниво свести и осетљивости детета и ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;
- 2) негује атмосфера сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;
- 3) истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивно реаговање на насиље;
- 4) унапређује познавање процедура за пријављивање и поступање код детета и ученика, родитеља и свих запослених у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања и занемаривања, обезбеђује заштита детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања;
- 5) подстиче усвајање позитивних норми и облика понашања, учење вештина конструктивне комуникације и развијање емпатије.
- 6) остварује упознавање са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих облика комуникација и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом.
- 7) развијају социоемоционалне компетенције деце и ученика, родитеља и запослених (свест о себи, свест о другима, саморегулација, одговорно доношење одлука и др.).

Деца и ученици, родитељи и запослени заједнички планирају, осмишљавају и спроводе превентивне активности, начине информисања о садржајима, мерама и активностима за спречавање и заштиту од насиља, злостављања и занемаривања.

У оквиру превенције насиља и злостављања установа остварује васпитни рад, појачан васпитни рад и васпитни рад који је у интензитету примерен потребама, специфичностима установе и најбољем интересу детета, самостално или у сарадњи са другим надлежним органима, организацијама и службама.

Права, обавезе и одговорности свих у установи у превенцији насиља, злостављања и занемаривања

Ради превенције насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да упозна све запослене, децу, ученике и родитеље са њиховим правима, обавезама и одговорностима, прописаним законом, Правилником о протоколу и другим подзаконским и општим актима.

Запослени својим квалитетним радом (васпитно-образовним, образовно-васпитним, васпитним, стручним и другим радом) и применом различитих метода, облика рада и активности обезбеђују подстицајну и безбедну средину. У установи одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник избором одговарајућих садржаја и начина рада доприносе стицању квалитетних знања и вештина и формирању вредносних ставова за узајамно разумевање, уважавање различитости, конструктивно превазилажење сукоба и др. У израду ИОП а се, уколико постоји потреба, укључује се представник Тима за заштиту ради планирања активности у оквиру ИОПа, а у вези са заштитом од насиља.

Одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник је дужан да обезбеди заштиту детета и ученика од произвољног или незаконитог мешања у његову приватност, породицу, дом или преписку, као и заштиту од незаконитих напада на његову част и углед.

Запослени не сме својим понашањем да изазове или допринесе насиљу, злостављању и занемаривању (на пример: непоштовање личности и права детета и ученика, недоследност у поступању, необјективно оцењивање и др.).

Ученици, као одговорни учесници у образовању и васпитању, ради превенције насиља, злостављања и занемаривања, обавезни су да: уважавају и поштују личност других - деце, ученика, запослених, родитеља и трећих лица; поштују правила установе и све оне акте којима се уређују њихова права, обавезе и одговорности; активно учествују у раду одељењске заједнице; пружају вршњачку подршку; као чланови ученичког парламента и школског одбора, посебно доприносе и учествују у превентивним активностима; својим понашањем не изазивају, доприносе или учествују у насиљу и злостављању.

Родитељ је дужан да, у најбољем интересу детета и ученика: сарађује са установом; учествује у превентивним мерама и активностима; уважава и поштује личност свог детета, друге деце и ученика, запослених, других родитеља и трећих лица.

Родитељ не сме својим понашањем у установи да изазове или допринесе појави насиља, злостављања и занемаривања према детету, ученику, запосленом, другом родитељу и трећим лицима, а када то учини директор је дужан да одмах о томе обавести јавног тужиоца и полицију, а након тога електронским путем надлежну школску управу.

Родитељ има обавезу и одговорност, у складу са законом којим се уређују основане система образовања и васпитања, да на позив школе узме активно учешће у свим облицима васпитног рада са учеником, односно да сарађује са школом у поступку заштите ученика од насиља. Ако се родитељ не одазове на позив школе, у складу са законом школа подноси прекршајну, односно кривичну пријаву за утврђивање одговорности родитеља и обраћа се надлежном центру за социјални рад да против родитеља предузме мере из своје надлежности.

Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања

Превенција насиља, злостављања и занемаривања, као један од приоритета у остваривању образовно-васпитног рада планира се развојним планом и саставни је део годишњег плана рада. Установа програмом заштите од насиља, злостављања и занемаривања одређује мере и активности које обезбеђују развијање и неговање позитивне атмосфере и безбедно окружење (у даљем тексту: програм заштите).

Програм заштите утврђује се на основу анализе стања безбедности, односно свих аспеката школске средине, присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе. Програмом заштите дефинишу се превентивне и интервентне активности, одговорна лица и временска динамика њиховог остваривања.

Програм заштите садржи:

- 1) начине на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад установе (васпитне, наставне и ваннаставне активности), на свим нивоима (појединац, васпитна група, одељењска заједница, ученички парламент, стручни органи, тела и тимови, родитељски састанци, родитељи - индивидуално и групно, савет родитеља);
- 2) стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција запослених за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање, реаговање на насиље, злостављање и занемаривање;
- 3) начине информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања;
- 4) подстицање и оспособљавање ученика за активно учествовање у раду одељењске заједнице, ученичког парламента, школског одбора и стручних органа установе;
- 5) садржаје и начине за појачан васпитни рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања;
- 6) поступке за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања;
- 7) начине реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња или се оно догађа;
- 8) облике и садржаје рада са свом децом и ученицима, односно онима који трпе, чине или су сведоци насиља, злостављања и занемаривања;
- 9) начине, облике и садржаје сарадње са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције (у даљем тексту: полиција), центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и др.;
- 10) начине праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма заштите, а нарочито, у односу на:

- (1) учесталост инцидентних ситуација и број пријава;
- (2) заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања;
- (3) број повреда;
- (4) учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених;

- (4a) број и ефекте оперативних планова заштите;
- (5) остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег усавршавања;
- (6) број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака;
- (7) степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе;
- (8) друге параметре.

Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Установа има посебан тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања (у даљем тексту: тим за заштиту).

Чланове и руководиоца тима за заштиту одређује директор установе из реда запослених (наставник, васпитач, стручни сарадник, секретар и др.). Број и састав чланова тима за заштиту зависе од специфичности установе (врста и величина установе, организација рада, издвојена одељења, присуство деце и ученика из мањинских и маргинализованих група и др.). Директор одређује, психолога, педагога или, изузетно, другог запосленог - члана тима за заштиту, као одговорног за вођење и чување документације о свим ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања у којима тим за заштиту учествује. Установа може да укључи у тим за заштиту представнике родитеља и локалне заједнице, ученичког парламента и по потреби одговарајуће стручњаке (социјални радник, специјални педагог, лекар, представник полиције и др.). Када тим разматра конкретне ситуације насиља у обавези је да поступа у складу са законом којим се уређује заштита података о личности.

Задаци тима за заштиту јесу, нарочито, да:

- 1) припрема програм заштите у складу са специфичностима установе и утврђеним мерама за унапређивање на основу анализе стања;
- 2) информише децу и ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућности тражења подршке и помоћи од тима за заштиту;
- 3) учествује у обукама и пројектима за развијање компетенција запослених потребних за превенцију и интервенцију у ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања;
- 4) предлаже мере за превенцију и заштиту, организује консултације и учествује у процени ризика и доношењу одлука о поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања;
- 5) укључује родитеље у превентивне и интервентне мере и активности;
- 6) прати и процењује ефекте предузетих мера за заштиту деце и ученика и даје одговарајуће предлоге директору;
- 7) сарађује са стручњацима из других надлежних органа, организација, служби и медија ради свеобухватне заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- 8) води и чува документацију;
- 9) извештава стручна тела и орган управљања.

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ

Интервенцију у одговору на насиље, злостављање и занемаривање чине мере и активности којима се оно зауставља, осигурава безбедност учесника (оних који трпе, чине или сведоче), смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате ефекти предузетих мера.

У установи се интервенише на насиље, злостављање и занемаривање, када се оно дешава или се догодило између: деце или ученика (вршњачко насиље); запосленог и детета, односно ученика; родитеља и детета, односно ученика; родитеља и запосленог; ученика и запосленог, као и када насиље, злостављање и занемаривање чини треће лице у односу на дете, ученика, запосленог или родитеља.

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

Заштита запослених

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да запослени трпи насиље од стране ученика, родитеља или трећег лица у установи или за време организовања активности установе.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да одмах обавести родитеља и центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак, и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са законом, а ако постоје елементи кривичног дела или прекршаја, пријаву поднесе надлежном јавном тужилаштву односно прекршајном суду.

Када је родитељ или треће лице починилац насиља према запосленом директор је дужан да одмах обавести јавног тужиоца и полицију.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања када су актери деца, односно ученици (ученик-ученик, ученик-дете). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима. Процена нивоа насиља се доноси на основу анализе интензитета, степена ризика, трајања и учесталости понашања, последица, броја учесника, узраста и карактеристика развојног периода детета, односно ученика.

На предшколском узрасту у складу са развојним карактеристикама узраста говоримо о сукобима међу децом и агресивном понашању. Тим за заштиту детета у предшколској установи приликом анализе ситуације и доношења плана активности у раду са дететом и породицом узима у обзир учесталост понашања, трајање, интензитет, последице, степен ризика по учеснике ситуације, карактеристике развојног периода и индивидуалне карактеристике детета.

У реализацију плана активности укључује се родитељ детета. Уколико укључивање породице није у најбољем интересу детета, установа на основу стручног мишљења Тима за заштиту укључује надлежни центар за социјали рад. У складу са проценом ризика и потребама детета укључују се и други системи из спољашње мреже заштите у складу са својом надлежностима (систем социјалне заштите, систем здравствене заштите).

Први ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: ударање чврга, гурање, штимање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, "прозивање".

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито, неумесно, са сексуалном поруком: добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикулација.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других комуникационих програма су, нарочито: узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом.

Други ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: шамарање, ударање, гажење, цепање одела, "шутке", затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито: оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика.

Трећи ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: туча, давлeње, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: застрашивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе и организације.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: завођење од стране ученика и одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито: снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија.

Ради уједначеног и примереног поступања, установа у превенцији и интервенцији на насиље, злостављање и занемаривање, општим актом утврђује као лакше повреде обавеза ученика:

- понављање насилног понашања са првог нивоа када васпитни рад није делотворан;

- насилно понашање са другог нивоа када појачани васпитни рад није делотворан.

Насилно понашање са трећег нивоа може да буде третирано као тежа повреда обавеза и као повреда забране утврђене законом, у зависности од околности (последиче, интензитет, учесталост, учесници, време, место, начин и др.), што процењују тим за заштиту и директор.

У дому ученика понављање лакших повреда обавеза третира се као тежа повреда обавеза у складу са законом којим је уређен ученички и студентски стандард. У дому ученика васпитно-дисциплински поступак се води у складу са законом којим је уређен ученички и студентски стандард.

Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања

Ниво насиља и злостављања условљава и предузимање одређених интервентних мера и активности.

На првом нивоу, по правилу, активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, односно васпитач, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.

Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, установа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво.

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, односно главни васпитач у дому, у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са законом.

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Када су извршиоци насиља ученици старости до 14 година против којих се не може поднети прекршајна или кривична пријава, нити покренути прекршајни и кривични поступак, на овом узрасту се искључиво примењују мере из надлежности образовно-васпитног система, здравственог система и система социјалне заштите. У раду са учеником до 14 година родитељ има обавезу да се укључи у појачан, односно по интензитету примерен потребама ученика васпитни рад. Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију или јавног тужиоца.

На овом нивоу обавезни су васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађују активности.

Када дете предшколског узраста испољава агресивно понашање које је део развојне фазе или последица сметње у развоју детета васпитач у сарадњи са Тимом за заштиту планира мере подршке уз обавезно укључивање родитеља. Тим за заштиту процењује да ли је потребно укључивање других институција за подршку детету и породици (центра за социјални рад, здравствене службе и др.).

Када родитељ чини насиље или злостављање детета и када његово укључивање у поступак није у најбољем интересу детета Тим за заштиту обавезно укључује надлежни центар за социјални рад.

Информације о насиљу, злостављању и занемаривању прикупља, по правилу, психолог, педагог, односно друго задужено лице у установи - одељењски старешина, наставник, васпитач или члан тима за заштиту, непосредно по сазнању или сумњи на насиље, злостављање и занемаривање. Начин прикупљања информација одређује се у складу са специфичностима ситуације. Изјава од малолетних ученика се узима у складу са одредбама закона који уређује основе система образовања и васпитања, а којима је прописан васпитно-дисциплински поступак у установи.

Ако постоји сумња или сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању детета и ученика у породици, директор без одлагања обавештава полицију или јавног тужиоца, који предузимају даље мере у складу са законом.

Уколико се ради о догађају који захтева предузимање неодложних интервентних мера и активности, директор обавештава родитеља и центар за социјални рад, који даље координира активностима са свим учесницима у процесу заштите детета и ученика.

Ако постоји сумња да насилни догађај може да има елементе кривичног дела или прекршаја, директор обавештава родитеља и подноси кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, односно захтев за покретање прекршајног поступка надлежном прекршајном суду.

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у промовисање, заговарање и подржавање идеолошки мотивисаног насиља, односно у насилни екстремизам, директор школе сазива тим за заштиту који разматра ситуацију и на основу прикупљених информација одлучује о даљем поступању.

Уколико постоји сумња или сазнање да ученик припрема и/или учествује у идеолошки мотивисаном насиљу, односно у насилном екстремизму које има елементе кривичног дела и када тај догађај очигледно захтева неодложно поступање, директор одмах обавештава родитеља, јавног тужиоца и полицију.

Уколико постоји сумња или сазнање да је дете, односно ученик укључен у било који облик трговине људима, директор се обраћа служби надлежној за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центру за заштиту жртава трговине, надлежном центру за социјални рад и полицији.

Увек када је запослени починилац насиља, злостављања и занемаривања према детету и ученику у установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету и ученику мере за заштиту и подршку (план заштите) на основу Правилника о протоколу.

Када је родитељ починилац насиља и злостављања према запосленом, свом детету, детету/ученику или трећем лицу директор је дужан да одмах обавести полицију или јавног тужиоца.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да обавести родитеља и центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак, и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са Законом, а ако постоје елементи кривичног дела или прекршаја, пријаву поднесе надлежном јавном тужилаштву односно прекршајном суду.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, злостављања и занемаривања треће одрасло лице (укључујући пунолетног ученика) према детету и ученику, директор је обавезан да истовремено обавести родитеља детета које је изложено насиљу, злостављању и занемаривању, надлежни центар за социјални рад и поднесе кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, односно захтев за покретање прекршајног поступка надлежном прекршајном суду.

Када се насиље и злостављање дешава у установи између одраслих лица (запослени - запослени; запослени - родитељ; запослени, родитељ - треће лице), директор предузима мере, у складу са законом.

Уколико установа има сазнање да се насиље у које су укључени ученици догодило ван установе, дужна је да појача васпитни рад са ученицима уз обавезно укључивање родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни центар за социјални рад.

Уколико се насилно понашање догоди у простору установе и/или у време образовно-васпитног рада и других активности установе предузимају се мере појачаног васпитног рада, а у складу са проценом нивоа води и окончава васпитно-дисциплински поступак у роковима и на начин утврђен законом. Установа обавештава друге институције у зависности од процењеног нивоа насиља.

У поступку заштите детета и ученика од насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да: поступак води ефикасно и економично; обезбеди заштиту и поверљивост података до којих дође пре и у току поступка; да дете, односно ученика не излаже поновном и непотребном давању изјава.

Редослед поступања у интервенцији

1) Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања обавља се прикупљањем информација - директно или индиректно.

Прикупљање информација има за циљ утврђивање релевантних чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на насиље, злостављање и занемаривање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице - дете и ученик.

Установа проверава сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању и врши преглед видео записа уколико установа има електронски надзор над простором. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са законом.

У случају неосноване сумње појачава се васпитни рад и прати понашање учесника. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање.

2) Зауштавање насиља и злостављања и смиривање учесника је обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника, односно васпитача да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

3) Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби (пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад) обавља се одмах након зауштавања насиља и злостављања. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Консултације у установи се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције, односно ради успостављања и развијања усклађеног, уједначеног и ефикасног поступања. у консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, васпитач, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент.

Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво насиља, злостављања и занемаривања, као и да одреде мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: министарство надлежно за послове образовања и васпитања (у даљем тексту: Министарство) - надлежну школску управу, центар за социјални рад, полицију, правосудне органе, здравствену службу, а по потреби одељење надлежно за послове ученичког и студентског стандарда.

5) Мере и активности предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите (у даљем тексту: план заштите) сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сву децу и ученике - учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања).

План заштите зависи од: врсте и тежине насилног понашања, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл. Мере и активности се планирају на основу сагледавања карактеристика детета/ученика, потреба за подршком и уз учешће детета/ученика и родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни центар за социјални рад.

План заштите садржи: активности усмерене на промену понашања - појачан васпитни рад, рад са родитељем, рад са одељењском заједницом, укључивање ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и органа управљања; носиоце тих активности временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника насиља, злостављања и занемаривања у ширу друштвену заједницу. Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама детета, односно ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима припрему индивидуалног образовног плана.

План заштите сачињава тим за заштиту заједно са одељенским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом, секретаром директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама. За ученика који се образује у складу са чланом 76. став 6, тач. 1) и 2) Закона о основама система образовања и васпитања у израду плана заштите се укључује Тим за инклузивно образовање. У припрему плана заштите и реализацију, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељенске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и децу, односно ученике - учеснике у насиљу и злостављању.

План заштите садржи и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

План заштите треба да садржи и евалуацију плана.

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Процена нивоа насиља у року од 24 сата утврђује се на састанку тима за заштиту. Уколико ученици бораве у дому, обавештава се и одељење надлежно за послове ученичког и студентског стандарда. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако

тим за заштиту процени да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика, о чему обавештава полицију или надлежног јавног тужиоца и надлежни центар за социјални рад.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања. О комуникацији са медијима поводом конкретних ситуација насилног и ризичног понашања када се од установе тражи изјава, установа је дужна да одмах обавести надлежну школску управу и службу надлежну за односе са јавношћу Министарства.

Ако се утврди одговорност директора за непредузимање или неблаговремено предузимање одговарајућих мера, прописаних овим правилником, у случајевима повреде забране насиља, у складу са законом који уређује основе система образовања и васпитања стичу се услови за престанак дужности директора. Директор установе је прекршајно одговоран уколико одмах по сазнању не пријави насиље у породици или непосредну опасност од насиља, омета пријављивање или не реагује на њега.

6) Ефекте предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање детета и ученика које је трпело и које је извршило насиље и злостављање, али и деце и ученика који су индиректно били укључени (сведоци).

Прати се и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства.

Документација, анализа и извештавање

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

- 1) прати остваривање програма заштите установе;
- 2) евидентира случајеве насиља, злостављања и занемаривања другог и трећег нивоа;
- 3) прати остваривање конкретних планова заштите другог и трећег нивоа;
- 4) укључује родитеља у васпитни рад у складу са врстом и нивоом насиља и праћење ефеката предузетих мера и активности;
- 5) анализира стање и извештава.

Одељењски старешина, односно васпитач бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности и евидентира у педагошкој документацији.

О случајевима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.) води, чува и анализира за потребе установе психолог или педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор. Тим подноси извештај директору два пута годишње. Директор извештава орган управљања, савет родитеља и ученички парламент.

Извештај о остваривању програма заштите је саставни део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству, односно надлежној школској управи. Извештај садржи, нарочито: анализу ефеката превентивних мера и активности и резултате самовредновања у овој области, број и врсту случајева насиља, злостављања и занемаривања, предузете интервентне мере и активности, као и њихове ефекте.

Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима у поступку заштите детета и ученика, осим ако је на основу закона, а на захтев суда, односно другог надлежног органа обавезан да их достави. Коришћење документације у јавне сврхе и руковање подацима мора бити у складу са законом.

На основу анализа стања, праћења насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

PROTOKOL POSTUPANJA U USTANOVI U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

UVOD

OBLICI NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

PREVENCIJA NASILJA, ZLOSTAVLJANJA I ZANEMARIVANJA

Prava, obaveze i odgovornosti svih u ustanovi u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Program zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

INTERVENTNE AKTIVNOSTI

Zaštita zaposlenih

Razvrstavanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima

Intervencija prema nivoima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Redosled postupanja u intervenciji

Dokumentacija, analiza i izveštavanje

PRAVILNIK

O IZMENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVI U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

("Sl. glasnik RS", br. 104/2020)

Član 1

U Pravilniku o Protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Službeni glasnik RS", broj 46/19) u delu: "PROTOKOL POSTUPANJA U USTANOVI U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE", odeljak: "UVOD" u stavu 1. reči: "Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon i 10/19)", zamenjuju se rečima: "Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Zakon o učeničkom i studentskom standardu ("Službeni glasnik RS", br. 18/17, 55/13, 27/18 - dr. zakon i 10/19 - dr. zakon)", a na kraju stava 1. briše se tačka i dodaju se reči: "kao i relevantnim međunarodnim aktima koje je ratifikovala Republika Srbija, a kojima se regulišu prava deteta i učenika."

U stavu 5. na kraju teksta dodaje se rečenica: "U svim postupcima koji se tiču deteta prioritetni princip postupanja je najbolji interes deteta."

Član 2

U odeljku: "OBLICI NASILJA I ZLOSTAVLJANJA" stav 2. menja se i glasi:

"Nasilje i zlostavljanje smatra se nasilje zaposlenog prema detetu, učeniku, drugom zaposlenom, roditelju, odnosno drugom zakonskom zastupniku (u daljem tekstu: roditelj); učenika prema drugom detetu, učeniku ili zaposlenom; roditelja prema svom detetu, drugom detetu i učeniku, zaposlenom kao i prema trećem licu".

U stavu 3. reč: "elektronsko" zamenjuje se rečju: "digitalno".

U stavu 7. reči: "elektronsko nasilje" zamenjuju se rečima: "digitalno nasilje".

Član 3

U odeljku: "PREVENCIJA NASILJA, ZLOSTAVLJANJA I ZANEMARIVANJA" stav 2. tačka 3) menja se i glasi:

"3) ističu i unapređuju znanja, veštine i stavovi potrebni za kreiranje bezbednog i podsticajnog okruženja i konstruktivno reagovanje na nasilje;"

U tački 4) ispred reči "obezbeđuje zaštita" dodaju se reči "unapređuje poznavanje procedura za prijavljivanje i postupanje kod deteta i učenika, roditelja i svih zaposlenih u slučaju sumnje ili saznanja o svim oblicima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja".

U tački 4) na kraju teksta tačka se zamenjuje tačkom i zapetom i dodaju se tač. 5)-7) koje glase:

"5) podstiče usvajanje pozitivnih normi i oblika ponašanja, učenje veština konstruktivne komunikacije i razvijanje empatije.

6) ostvaruje upoznavanje sa vidovima i strategijama pružanja odgovarajuće podrške i razumevanja različitih oblika komunikacija i ponašanja učenika sa teškoćama i smetnjama u razvoju i invaliditetom.

7) razvijaju socioemocionalne kompetencije dece i učenika, roditelja i zaposlenih (svest o sebi, svest o drugima, samoregulacija, odgovorno donošenje odluka i dr.)."

U stavu 4. posle reči: "primeren potrebama," dodaju se reči: "specifičnostima ustanove i najboljem interesu deteta".

U pododeljku: "Prava, obaveze i odgovornosti svih u ustanovi u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja" posle stava 3. dodaje se novi stav 4. koji glasi:

"U izradu IOP a se, ukoliko postoji potreba, uključuje se predstavnik Tima za zaštitu radi planiranja aktivnosti u okviru IOPa, a u vezi sa zaštitom od nasilja".

Dosadašnji st. 4-8. postaju st. 5-9.

U dosadašnjem stavu 6. koji postaje stav 7. posle reči: "aktivno učestvuju u radu odeljenske zajednice;" dodaju se reči: "pružaju vršnjačku podršku;"

U dosadašnjem stavu 7. koji postaje stav 8. reči: "i drugih roditelja" zamenjuju se rečima: "drugih roditelja i trećih lica".
Dosadašnji stav 8. koji postaje stav 9. menja se i glasi:

"Roditelj ne sme svojim ponašanjem u ustanovi da izazove ili doprinese pojavi nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja prema detetu, učeniku, zaposlenom, drugom roditelju i trećim licima, a kada to učini direktor je dužan da odmah o tome obavesti javnog tužioca i policiju, a nakon toga elektronskim putem nadležnu školsku upravu".

Posle stava 9. dodaje se stav 10. koji glasi: "Roditelj ima obavezu i odgovornost, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnovane sistema obrazovanja i vaspitanja, da na poziv škole uzme aktivno učešće u svim oblicima vaspitnog rada sa učenikom, odnosno da saraduje sa školom u postupku zaštite učenika od nasilja. Ako se roditelj ne odazove na poziv škole, u skladu sa zakonom škola podnosi prekršajnu, odnosno krivičnu prijavu za utvrđivanje odgovornosti roditelja i obraća se nadležnom centru za socijalni rad da protiv roditelja preduzme mere iz svoje nadležnosti."

U pododeljku: "Program zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja", u stavu 2. posle reči: "bezbednosti," dodaju se reči: "odnosno svih aspekata školske sredine,"

U stavu 2. posle reči: "prisutnosti različitih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja" brisati reči "u ustanovi".

U stavu 3. tačka 10) posle podtačke (4) dodaje se podtačka (4a) koja glasi:

"(4a) broj i efekte operativnih planova zaštite;"

U pododeljku: "Tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja" u stavu 2. na kraju teksta dodaje se rečenica koja glasi: "Kada tim razmatra konkretne situacije nasilja u obavezi je da postupa u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti."

U stavu 3. tačka 1) menja se i glasi:

"1) priprema program zaštite u skladu sa specifičnostima ustanove i utvrđenim merama za unapređivanje na osnovu analize stanja;"

Član 4

U odeljku: "INTERVENTNE AKTIVNOSTI" u stavu 2. posle reči: "roditelja i zaposlenog" zapeta se zamenjuje tačkom i zapetom i dodaju se reči: "učenika i zaposlenog,"

Posle stava 3. dodaje se pododeljak: "Zaštita zaposlenih", koji glasi:

"Zaštita zaposlenih

Ustanova je dužna da interveniše uvek kada postoji sumnja ili saznanje da zaposleni trpi nasilje od strane učenika, roditelja ili trećeg lica u ustanovi ili za vreme organizovanja aktivnosti ustanove.

Kada je učenik počinilac nasilja prema zaposlenom, direktor je dužan da odmah obavesti roditelja i centar za socijalni rad; da pokrene vaspitno-disciplinski postupak, i da izrekne vaspitno-disciplinsku meru, u skladu sa zakonom, a ako postoje elementi krivičnog dela ili prekršaja, prijavu podnese nadležnom javnom tužilaštvu odnosno prekršajnom sudu.

Kada je roditelj ili treće lice počinilac nasilja prema zaposlenom direktor je dužan da odmah obavesti javnog tužioca i policiju."

U pododeljku: "Razvrstavanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima", u stavu 1. reči: "(dete-dete, učenik-učenik, dete i učenik-zaposleni)" zamenjuju se rečima: "(učenik-učenik, učenik-dete)". U stavu 1. na kraju teksta dodaje se rečenica: "Procena nivoa nasilja se donosi na osnovu analize intenziteta, stepena rizika, trajanja i učestalosti ponašanja, posledica, broja učesnika, uzrasta i karakteristika razvojnog perioda deteta, odnosno učenika."

Posle stava 1. dodaju se st. 2. i 3. koji glase:

"Na predškolskom uzrastu u skladu sa razvojnim karakteristikama uzrasta govorimo o sukobima među decom i agresivnom ponašanju. Tim za zaštitu deteta u predškolskoj ustanovi prilikom analize situacije i donošenja plana aktivnosti u radu sa detetom i porodicom uzima u obzir učestalost ponašanja, trajanje, intenzitet, posledice, stepen rizika po učesnike situacije, karakteristike razvojnog perioda i individualne karakteristike deteta.

U realizaciju plana aktivnosti uključuje se roditelj deteta. Ukoliko uključivanje porodice nije u najboljem interesu deteta, ustanova na osnovu stručnog mišljenja Tima za zaštitu uključuje nadležni centar za socijalni rad. U skladu sa procenom rizika i potrebama deteta uključuju se i drugi sistemi iz spoljašnje mreže zaštite u skladu sa svojom nadležnostima (sistem socijalne zaštite, sistem zdravstvene zaštite)."

U delu: "Treći nivo" posle stava 7. dodaje se stav 8. koji glasi:

"U domu učenika ponavljanje lakših povreda obaveza tretira se kao teža povreda obaveza u skladu sa zakonom kojim je uređen učenički i studentski standard. U domu učenika vaspitno-disciplinski postupak se vodi u skladu sa zakonom kojim je uređen učenički i studentski standard."

U pododeljku: "Intervencija prema nivoima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja" u stavu 4. reč: "vaspitač" zamenjuje se rečima: "glavni vaspitač u domu".

U stavu 5. posle rečenice "Na trećem nivou, aktivnosti preduzima direktor sa timom za zaštitu uz obavezno angažovanje roditelja i nadležnih organa, organizacija i službi (centar za socijalni rad, zdravstvena služba, policija i druge organizacije i službe)", dodaje se tekst: "Kada su izvršioi nasilja učenici starosti do 14 godina protiv kojih se ne može podneti prekršajna ili krivična prijava, niti pokrenuti prekršajni i krivični postupak, na ovom uzrastu se isključivo primenjuju mere iz nadležnosti obrazovno-vaspitnog sistema, zdravstvenog sistema i sistema socijalne zaštite. U radu sa učenikom do 14 godina roditelj ima obavezu da se uključi u pojačan, odnosno po intenzitetu primeren potrebama učenika vaspitni rad."

Posle stava 6. dodaju se st. 7. i 8. koji glase:

"Kada dete predškolskog uzrasta ispoljava agresivno ponašanje koje je deo razvojne faze ili posledica smetnje u razvoju deteta vaspitač u saradnji sa Timom za zaštitu planira mere podrške uz obavezno uključivanje roditelja. Tim za zaštitu procenjuje da li je potrebno uključivanje drugih institucija za podršku detetu i porodici (centra za socijalni rad, zdravstvene službe i dr.). Kada roditelj čini nasilje ili zlostavljanje deteta i kada njegovo uključivanje u postupak nije u najboljem interesu deteta Tim za zaštitu obavezno uključuje nadležni centar za socijalni rad."

Dosadašnji st. 7-18. postaju st. 9-20.

Dosadašnji stav 7. koji postaje stav 9. menja se i glasi:

"Informacije o nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju prikuplja, po pravilu, psiholog, pedagog, odnosno drugo zaduženo lice u ustanovi - odeljenjski starešina, nastavnik, vaspitač ili član tima za zaštitu, neposredno po saznanju ili sumnji na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje. Način prikupljanja informacija određuje se u skladu sa specifičnostima situacije. Izjava od maloletnih učenika se uzima u skladu sa odredbama zakona koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja, a kojima je propisan vaspitno-disciplinski postupak u ustanovi."

Dosadašnji stav 15. koji postaje stav 17. menja se i glasi:

"Kada je roditelj počinitelj nasilja i zlostavljanja prema zaposlenom, svom detetu, detetu/učeniku ili trećem licu direktor je dužan da odmah obavesti policiju ili javnog tužioca."

Posle dosadašnjeg stava 18. koji postaje stav 20. dodaju se novi st. 21. i 22. koji glase:

"Ukoliko ustanova ima saznanje da se nasilje u koje su uključeni učenici dogodilo van ustanove, dužna je da pojača vaspitni rad sa učenicima uz obavezno uključivanje roditelja, osim kada se radi o nasilju u porodici, kada je nužno uključiti nadležni centar za socijalni rad."

Ukoliko se nasilno ponašanje dogodi u prostoru ustanove i/ili u vreme obrazovno-vaspitnog rada i drugih aktivnosti ustanove preduzimaju se mere pojačanog vaspitnog rada, a u skladu sa procenom nivoa vodi i okončava vaspitno-disciplinski postupak u rokovima i na način utvrđen zakonom. Ustanova obaveštava druge institucije u zavisnosti od procenjenog nivoa nasilja".

Dosadašnji stav 19. postaje stav 23.

U pododeljku: "Redosled postupanja u intervenciji", tačka 4) u stavu 2. reči: "zdravstvenu službu i dr.", zamenjuju se rečima: "zdravstvenu službu, a po potrebi odeljenje nadležno za poslove učeničkog i studentskog standarda."

U tački 5) stav 2. menja se i glasi:

"Plan zaštite zavisi od: vrste i težine nasilnog ponašanja, posledica nasilja po pojedinca i kolektiv, broja učesnika i sl. Mere i aktivnosti se planiraju na osnovu sagledavanja karakteristika deteta/učenika, potreba za podrškom i uz učešće deteta/učenika i roditelja, osim kada se radi o nasilju u porodici, kada je nužno uključiti nadležni centar za socijalni rad."

Stav 4. menja se i glasi:

"Plan zaštite sačinjava tim za zaštitu zajedno sa odeljenskim starešinom, odnosno vaspitačem, psihologom, pedagogom, sekretarom direktorom i roditeljem, a po potrebi i sa drugim nadležnim organizacijama i službama. Za učenika koji se obrazuje u skladu sa članom 76. stav 6, tač. 1) i 2) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u izradu plana zaštite se uključuje Tim za inkluzivno obrazovanje. U pripremu plana zaštite i realizaciju, kada god je moguće, ustanova će uključiti predstavnike odeljenske zajednice, odnosno grupe, učeničkog parlamenta, kao i decu, odnosno učenike - učesnike u nasilju i zlostavljanju."

Posle stava 5. dodaje se novi stav 6. koji glasi:

"Plan zaštite treba da sadrži i evaluaciju plana."

Dosadašnji stav 6. koji postaje stav 7. menja se i glasi:

"Za treći nivo nasilja i zlostavljanja direktor ustanove podnosi prijavu nadležnim organima, organizacijama i službama i obaveštava Ministarstvo, odnosno nadležnu školsku upravu, u roku od 24 sata. Procena nivoa nasilja u roku od 24 sata utvrđuje se na sastanku tima za zaštitu. Ukoliko učenici borave u domu, obaveštava se i odeljenje nadležno za poslove učeničkog i studentskog standarda. Pre prijave obavlja se razgovor sa roditeljima, osim ako tim za zaštitu proceni da time može da bude ugrožen najbolji interes deteta i učenika, o čemu obaveštava policiju ili nadležnog javnog tužioca i nadležni centar za socijalni rad."

U dosadašnjem stavu 7. koji postaje stav 8. na kraju teksta dodaje se rečenica: "O komunikaciji sa medijima povodom konkretnih situacija nasilnog i rizičnog ponašanja kada se od ustanove traži izjava, ustanova je dužna da odmah obavesti nadležnu školsku upravu i službu nadležnu za odnose sa javnošću Ministarstva."

Posle stava 8. dodaje se stav 9. koji glasi: "Ako se utvrdi odgovornost direktora za nepreduzimanje ili neblagovremeno preduzimanje odgovarajućih mera, propisanih ovim pravilnikom, u slučajevima povrede zabrane nasilja, u skladu sa zakonom koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja stiču se uslovi za prestanak dužnosti direktora. Direktor ustanove je prekršajno odgovoran ukoliko odmah po saznanju ne prijavi nasilje u porodici ili neposrednu opasnost od nasilja, ometa prijavljivanje ili ne reaguje na njega."

U pododeljku: "Dokumentacija, analiza i izveštavanje" stav 2. menja se i glasi:

"Odeljenjski starešina, odnosno vaspitač beleži nasilje na prvom nivou; prati i procenjuje delotvornost preduzetih mera i aktivnosti i evidentira u pedagoškoj dokumentaciji."

Član 5

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Stručni komentar

KOMENTAR PRAVILNIKA O IZMENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE - "Sl. glasnik RS", br. 104/2020

- Pravilnikom su sprovedene izmene prvenstveno u delu Protokola koji se odnosi na prevenciju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i interventne aktivnosti. Najbolji interes deteta je prioritetni princip postupanja u svim postupcima koji se tiču deteta •

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o Protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 104/2020 - dalje: Pravilnik) su sprovedene izmene prvenstveno i u najvećoj meri u delu Protokola koji se odnosi na prevenciju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao i na interventne aktivnosti.

Pravilnikom je posebno u uvodnom delu Protokola istaknuto da je u svim postupcima koji se tiču deteta prioritetni princip postupanja - najbolji interes deteta. Navedeni princip je ugrađen u Protokol i kroz odgovarajuće izmene u pojedinim njegovim odeljcima.

U delu Protokola koji se odnosi na oblike nasilja i zlostavljanja Pravilnikom je na nov način definisano nasilje i zlostavljanje, i to kao nasilje:

- zaposlenog prema detetu, učeniku, drugom zaposlenom, roditelju, odnosno drugom zakonskom zastupniku (dalje: roditelj);
- učenika prema drugom detetu, učeniku ili zaposlenom;
- roditelja prema svom detetu, drugom detetu i učeniku, zaposlenom, kao i prema trećem licu.

Dakle, **preciznije je određeno da nasilje u smislu Pravilnika ne postoji u odnosu deteta prema detetu, a da postoji, odnosno može postojati u odnosu roditelja prema trećem licu.** Drugačije određenje pojma nasilja i zlostavljanja u smislu Pravilnika je dovelo i do odgovarajućih izmena u Protokolu.

Pravilnik se primenjuje od 8. avgusta 2020. godine.

Izmene koje se odnose na prevenciju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Pravilnikom su detaljnije uređene **preventivne aktivnosti** tako da one, pored ostalog, uključuju:

- podsticanje usvajanja pozitivnih normi i oblika ponašanja, učenje veština konstruktivne komunikacije i razvijanje empatije;
- ostvarivanje upoznavanja sa vidovima i strategijama pružanja odgovarajuće podrške i razumevanja različitih oblika komunikacija i ponašanja učenika sa teškoćama i smetnjama u razvoju i invaliditetom;
- razvijanje socioemocionalne kompetencije dece i učenika, roditelja i zaposlenih (svest o sebi, svest o drugima, samoregulacija, odgovorno donošenje odluka i dr.).

Prava, obaveze i odgovornosti svih u ustanovi u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja su Pravilnikom detaljnije uređeni kada se radi o izradi IOP-a. Naime, **u izradi IOP-a** se, ukoliko postoji potreba, uključuje predstavnik Tima za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja (dalje: Tim za zaštitu) radi planiranja aktivnosti u okviru IOP-a, a u vezi sa zaštitom od nasilja.

U delu koji uređuje prava, obaveze i odgovornosti svih u ustanovi u prevenciji nasilja utvrđene su posebne **obaveze za roditelje**, a s tim u vezi i za organe ustanove, prvenstveno direktora. Roditelj ne sme svojim ponašanjem u ustanovi da izazove ili doprinese pojavi nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja prema detetu, učeniku, zaposlenom, drugom roditelju i trećim licima, **a kada to učini direktor je dužan da odmah o tome obavesti javnog tužioca i policiju, a nakon toga elektronskim putem nadležnu školsku upravu.** Pravilnikom se dakle, ustanovljava obaveza direktora da u navedenom slučaju kada roditelj svojim ponašanjem doprinese pojavi nasilja o tome obavesti:

- javnog tužioca i policiju, a nakon toga
- nadležnu školsku upravu elektronskim putem.

Roditelj ima obavezu i odgovornost, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnove sistema obrazovanja i vaspitanja, **da na poziv škole aktivno učestvuje u svim oblicima vaspitnog rada sa učenicom, odnosno da sarađuje sa školom u postupku zaštite učenika od nasilja.** Ako se roditelj ne odazove na poziv škole, u skladu sa zakonom **škola podnosi prekršajnu, odnosno krivičnu prijavu za utvrđivanje odgovornosti roditelja i obraća se nadležnom centru za socijalni rad** da protiv roditelja preduzme mere iz svoje nadležnosti.

Iz navedenog se može zaključiti da je donosilac Pravilnika kroz izmene prava i odgovornosti roditelja, te shodno tome i odgovarajućih prava i obaveza organa ustanove bliže razradio odredbu člana 84. **Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020 - dalje: ZOSOV)** prema kojoj škola podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, odnosno krivičnu prijavu radi utvrđivanja odgovornosti roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika iz razloga propisanih stavom 1. člana 84. ZOSOV-a, među kojima je odgovornost roditelja da na poziv škole uzme aktivno učešće u svim oblicima vaspitnog rada sa učenicom i da poštuje pravila ustanove.

Program zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja (dalje: Program zaštite) utvrđuje se na osnovu analize stanja bezbednosti, odnosno svih aspekata školske sredine, prisutnosti različitih oblika i intenziteta nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, specifičnosti ustanove i rezultata samovrednovanja i vrednovanja kvaliteta rada ustanove, odnosno precizirano je da se **program zaštite utvrđuje na osnovu, pored ostalog, analize prisutnosti različitih oblika i intenziteta nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, i to ne samo u ustanovi.**

Pravilnikom je određeno da program zaštite sadrži načine praćenja, vrednovanja i izveštavanja organa ustanove o ostvarivanju i efektima programa zaštite, a naročito, u odnosu na broj i efekte operativnih planova zaštite.

Izmene koje se odnose na interventne aktivnosti

Pravilnikom je izvršena izmena u delu Protokola koji se odnosi na interventne aktivnosti, tako da je dodat odeljak koji uređuje pitanja u vezi sa **zaštitom zaposlenih**.

Utvrđena je obaveza ustanove da interveniše uvek kada postoji sumnja ili saznanje da zaposleni trpi nasilje od strane učenika, roditelja ili trećeg lica u ustanovi ili za vreme organizovanja aktivnosti ustanove.

Kada je **učenik počinitelj nasilja prema zaposlenom, direktor je dužan da:**

- odmah obavesti roditelja i centar za socijalni rad,
- pokrene vaspitno-disciplinski postupak,
- izrekne vaspitno-disciplinsku meru, u skladu sa zakonom, i
- podnese prijavu nadležnom javnom tužilaštvu, odnosno prekršajnom sudu ako postoje elementi krivičnog dela ili prekršaja.

Kada je roditelj ili treće lice počinitelj nasilja prema zaposlenom direktor je dužan da odmah obavesti javnog tužioca i policiju.

U skladu sa određenjem nasilja u smislu Pravilnika, prema kojem ono ne postoji u odnosu dete-dete, kada se radi o **razvrstavanju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima**, propisano je da **na predškolskom uzrastu u skladu sa razvojnim karakteristikama uzrasta govorimo o sukobima među decom i agresivnom ponašanju**. Tim za zaštitu deteta u predškolskoj ustanovi prilikom analize situacije i donošenja plana aktivnosti u radu sa detetom i porodicom uzima u obzir učestalost ponašanja, trajanje, intenzitet, posledice, stepen rizika po učesnike situacije, karakteristike razvojnog perioda i individualne karakteristike deteta.

U realizaciju plana aktivnosti uključuje se roditelj deteta. Ukoliko uključivanje porodice nije u najboljem interesu deteta, ustanova na osnovu stručnog mišljenja Tima za zaštitu uključuje nadležni centar za socijalni rad. U skladu sa procenom rizika i potrebama deteta uključuju se i drugi sistemi iz spoljašnje mreže zaštite u skladu sa svojim nadležnostima (sistem socijalne zaštite, sistem zdravstvene zaštite).

Pravilnikom je određeno koji oblici ponašanja **u domu učenika** ulaze u treći nivo nasilja. Naime, ponavljanje lakših povreda obaveza tretira se kao teža povreda obaveza u skladu sa zakonom kojim je uređen učenički i studentski standard, a u skladu sa tim zakonom u domu učenika se vodi i vaspitno-disciplinski postupak.

Intervencije prema nivoima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja na drugom nivou podrazumeva da, po pravilu, aktivnosti preduzima glavni vaspitač u domu, a ne kako je bilo propisano od početka primene Pravilnika vaspitač.

Na trećem nivou, aktivnosti preduzima direktor sa Timom za zaštitu uz obavezno angažovanje roditelja i nadležnih organa, organizacija i službi (centar za socijalni rad, zdravstvena služba, policija i druge organizacije i službe). Pravilnikom je propisano da **kada su izvršio nasilja učenici starosti do 14 godina** protiv kojih se ne može podneti prekršajna ili krivična prijava, niti pokrenuti prekršajni i krivični postupak, na ovom uzrastu se isključivo primenjuju mere iz nadležnosti obrazovno-vaspitnog sistema, zdravstvenog sistema i sistema socijalne zaštite. U radu sa učenikom do 14 godina roditelj ima obavezu da se uključi u pojačan, odnosno vaspitni rad koji je po intenzitetu primeren potrebama učenika.

Kada dete predškolskog uzrasta ispoljava agresivno ponašanje koje je deo razvojne faze ili posledica smetnje u razvoju deteta vaspitač u saradnji sa Timom za zaštitu planira mere podrške uz obavezno uključivanje roditelja. Tim za zaštitu procenjuje da li je potrebno uključivanje drugih institucija za podršku detetu i porodici (centra za socijalni rad, zdravstvene službe i dr.).

Kada roditelj čini nasilje ili zlostavljanje deteta i kada njegovo uključivanje u postupak nije u najboljem interesu deteta Tim za zaštitu obavezno uključuje nadležni centar za socijalni rad.

Pravilnikom su detaljnije uređena pitanja u vezi sa **prikupljanjem informacija o nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju**. Po pravilu, navedene informacije prikuplja psiholog, pedagog, odnosno drugo zaduženo lice u ustanovi - odeljenjski starešina, nastavnik, vaspitač ili član tima za zaštitu, neposredno po saznanju ili sumnji na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje. Način prikupljanja informacija određuje se u skladu sa specifičnostima situacije. Izjava od maloletnih učenika se uzima u skladu sa odredbama zakona koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja, a kojima je propisan vaspitno-disciplinski postupak u ustanovi.

Pravilnikom je šire određena intervencija ustanove na trećem nivou nasilja, i to u slučaju kada je roditelj počinitelj nasilja i zlostavljanja prema zaposlenom, svom detetu, detetu/učeniku ili trećem licu. U tom slučaju je direktor dužan da odmah obavesti policiju ili javnog tužioca. Navedena obaveza postoji dakle, i u slučajevima kada je roditelj počinitelj nasilja i zlostavljanja prema svom detetu, detetu/učeniku ili trećem licu.

Takođe je propisano da ukoliko ustanova ima saznanje da se **nasilje u koje su uključeni učenici dogodilo van ustanove**, dužna je da pojača vaspitni rad sa učenicima uz obavezno uključivanje roditelja, osim kada se radi o nasilju u porodici, kada je nužno uključiti nadležni centar za socijalni rad.

Navedeno rešenje značajno proširuje ovlašćenja ustanove kada se radi o pojačanom vaspitnom radu u odnosu na učenike koji su učesnici nasilja van ustanove. Naime, prema članu 83. ZOSOV-a, koji uređuje pitanja u vezi sa odgovornošću učenika, **prema učeniku koji vrši povredu pravila ponašanja u školi ili ne poštuje odluke direktora i organa škole, neopravdano izostane sa nastave pet časova, odnosno koji svojim ponašanjem ugrožava druge u ostvarivanju njihovih prava**, škola će uz učešće roditelja, odnosno drugog zakonskog

zastupnika, pojačati vaspitni rad aktivnostima: u okviru odeljenjske zajednice, stručnim radom odeljenjskog starešine, pedagoga, psihologa, posebnih timova, a kada je to neophodno da sarađuje sa odgovarajućim ustanovama socijalne, odnosno zdravstvene zaštite sa ciljem definisanja i pružanja podrške učeniku u vezi sa promenom njegovog ponašanja. Postavlja se dakle, pitanje da li se situacija u kojoj su učenici učesnici nasilja van ustanove može podvesti pod navedenu odredbu ZOSOV-a, odnosno da li se preširoko tumači navedena odredba ZOSOV-a ako se takvo ponašanje podvede pod deo odredbe da "svojim ponašanjem ugrožava druge u ostvarivanju njihovih prava".

Ukoliko se nasilno ponašanje dogodi **u prostoru ustanove i/ili u vreme obrazovno-vaspitnog rada i drugih aktivnosti ustanove** preduzimaju se mere pojačanog vaspitnog rada, a u skladu sa procenom nivoa vodi i okončava vaspitno-disciplinski postupak u rokovima i na način utvrđen zakonom. Ustanova obaveštava druge institucije u zavisnosti od procenjenog nivoa nasilja.

Redosled postupanja u intervenciji uključuje **mere i aktivnosti** koje se preduzimaju za sve nivoe nasilja i zlostavljanja. Operativni plan zaštite (dalje: plan zaštite) sačinjava se za konkretnu situaciju drugog i trećeg nivoa za svu decu i učenike - učesnike nasilja i zlostavljanja (one koji trpe, koji čine i koji su svedoci nasilja i zlostavljanja).

Pravilnikom je propisano da **plan zaštite** zavisi od: vrste i težine nasilnog ponašanja, posledica nasilja po pojedinca i kolektiv, broja učesnika i sl. Mere i aktivnosti se planiraju na osnovu sagledavanja karakteristika deteta/učenika, potreba za podrškom i uz učešće deteta/učenika i roditelja, osim kada se radi o nasilju u porodici, kada je nužno uključiti nadležni centar za socijalni rad.

Plan zaštite sačinjava Tim za zaštitu zajedno sa odeljenjskim starešinom, odnosno vaspitačem, psihologom, pedagogom, sekretarom, direktorom i roditeljem, a po potrebi i sa drugim nadležnim organizacijama i službama. Dakle, Pravilnikom je propisano da se u poslove u vezi sa sačinjavanjem plana zaštite **uključuje i sekretar.** Za učenika koji se obrazuje u skladu sa IOP1 i IOP2 (članom 76. stav 6. tač. 1) i 2) ZOSOV-a) u izradu plana zaštite se uključuje Tim za inkluzivno obrazovanje. U pripremu plana zaštite i realizaciju, kada god je moguće, ustanova će uključiti predstavnike odeljenjske zajednice, odnosno grupe, učeničkog parlamenta, kao i decu, odnosno učenike - učesnike u nasilju i zlostavljanju.

Plan zaštite treba da sadrži i evaluaciju plana.

Pravilnikom je propisano da kada se radi o **merama i aktivnostima treći nivo nasilja i zlostavljanja, direktor ustanove podnosi prijavu nadležnim organima, organizacijama i službama i obaveštava Ministarstvo, odnosno nadležnu školsku upravu, u roku od 24 sata.** Procena nivoa nasilja u roku od 24 sata utvrđuje se na sastanku Tima za zaštitu. Ukoliko učenici borave u domu, obaveštava se i odeljenje nadležno za poslove učeničkog i studentskog standarda. **Pre prijave obavlja se razgovor sa roditeljima, osim** ako Tim za zaštitu proceni da time može da bude ugrožen najbolji interes deteta i učenika, o čemu obaveštava policiju ili nadležnog javnog tužioca i nadležni centar za socijalni rad.

Ukoliko je komunikacija sa medijima neophodna, odgovoran je direktor, osim ako je direktor učesnik nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja. U tom slučaju komunikaciju sa medijima ostvaruje predsednik organa upravljanja. **Pravilnikom je precizirano da o komunikaciji sa medijima povodom konkretnih situacija nasilnog i rizičnog ponašanja kada se od ustanove traži izjava, ustanova je dužna da odmah obavesti nadležnu školsku upravu i službu nadležnu za odnose sa javnošću Ministarstva.**

Pored navedenog, Pravilnikom je propisano da **ako se utvrdi odgovornost direktora za nepreduzimanje ili neblagovremeno preduzimanje odgovarajućih propisanih mera, u slučajevima povrede zabrane nasilja, u skladu sa zakonom koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja stiču se uslovi za prestanak dužnosti direktora. Direktor ustanove je prekršajno odgovoran ukoliko odmah po saznanju ne prijavi nasilje u porodici ili neposrednu opasnost od nasilja, ometa prijavljivanje ili ne reaguje na njega.** Navedene odredbe koje se odnose na uslove za prestanak dužnosti direktora i njegovu prekršajnu odgovornost nisu materija podzakonskog akta, odnosno izlaze izvan okvira pravnog osnova za donošenje Pravilnika.

Kada se radi o pitanjima u vezi sa **dokumentacijom, analizama i izveštavanjem**, odeljenjski starešina, odnosno vaspitač beleži nasilje na prvom nivou, prati i procenjuje delotvornost preduzetih mera i aktivnosti i evidentira u pedagoškoj dokumentaciji.

Vesti

PRAVILNIK O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

- Primena Pravilnika ključna za uspešnu intervenciju i zaštitu u slučaju nasilja, kao i za prevenciju nasilja ubuduće •

Srednja stručna škola nije preduzela blagovremene, delotvorne i adekvatne aktivnosti povodom sumnje na seksualno nasilje odrasle osobe nad učenicom. Direktorka škole ometala je rad Tima za zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i onemogućavala zaposlene u ustanovi da preduzimaju mere i aktivnosti propisane za slučaj nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja učenika, [utvrdio je Zaštitnik građana](#).

Prilikom utvrđivanja propusta u radu Škole, Zaštitnik građana se rukovodio relevantnim odredbama Konvencije o pravima deteta, **Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakoni i 10/2019)** i **Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 46/2019).**

Svaka sumnja i svaka prijava nasilja nad učenicom stvara obavezu ustanova obrazovanja i vaspitanja da efikasno, pravovremeno i u najvećoj mogućoj meri utvrde sve činjenice od kojih zavisi ocena o kakvom se obliku i kom nivou nasilja radi, a potom planiraju, sprovedu i procene efekte aktivnosti radi prekida nasilja, smirivanja situacije, reintegracije učesnika u grupu, rehabilitacije žrtve i prevencije novih incidenata nasilja. Blagovremeno, svrhovito, efikasno i plansko postupanje, u skladu sa standardima koje je obrazovni sistem usvojio donošenjem Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, ključno je za uspešnu intervenciju i zaštitu u slučaju nasilja, kao i za prevenciju nasilja ubuduće.

Zaštita učenika od nasilja počiva i na uspešnoj saradnji sa roditeljima učenika. Ova saradnja, međutim, ne podrazumeva ovlašćivanje roditelja da donose odluke koje su u nadležnosti škola. Roditelji ne mogu usmeravati i određivati koje aktivnosti ustanova može ili ne može da preduzme u situacijama sumnje na nasilje nad učenicom. **Obaveze, ovlašćenja i dužnosti ustanova obrazovanja i vaspitanja i zaposlenih u slučajevima saznanja o mogućem nasilju uređeni su zakonom i na zakonu zasnovanim propisima i nisu, niti mogu da budu predmet dispozicije bilo ustanove bilo roditelja.**

Uloga rukovodioca ustanove obrazovanja i vaspitanja je da obezbedi zakonit i pravilan rad ustanove. Ova uloga podrazumeva i poznavanje sopstvenih ovlašćenja, ali i granica. **Prekomerno mešanje u rad stručnih timova i uticanje na njihove procene, posebno u situaciji kada rukovodioci ne raspolažu odgovarajućih stručnim znanjima i veštinama koje članovi tima, odnosno stručni saradnici imaju, doprinosi haotičnom, neefikasnom i neproduktivnom postupanju cele ustanove. U slučajevima nasilja nad učenicima, ključne su uloge stručnih saradnika i timova za zaštitu od nasilja, koji su zakonom i prepoznati kao prvi nosioci aktivnosti i ovlašćeni donosioci procena.**

U konkretnom slučaju sumnje na seksualno nasilje prema učenicima, Škola nije postupala u potpunosti u skladu sa Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje učenika. Iako su sprovedene opsežne aktivnosti na utvrđivanju činjenica, izostala je procena Tima za zaštitu od nasilja o obliku i nivou nasilja koje je učenica pretrpela .... Nisu planirane, ni sprovedene aktivnosti primerene konkretnom slučaju, niti je uspostavljena adekvatna i blagovremena saradnja Škole sa drugim nadležnim organima.

Protivljenju majke učenice da Škola preduzima bilo kakve aktivnosti dat je značaj veta na postupanje Škole, iako je postupanje Škole u slučajevima sumnje na nasilje propisano zakonom i nije, niti može biti ograničeno roditeljskim željama i stavovima. Iako je takvo roditeljsko postupanje ukazivalo ili moglo da ukaže na roditeljsko zanemarivanje deteta, Škola o tome nije izvestila organ starateljstva, radi procene potreba za postupanjem tog organa u cilju zaštite deteta. Konfrontacija procena Tima za zaštitu od nasilja i procena direktorke Škole o postojanju, obliku i nivou nasilja i koracima koje dalje treba preduzeti, dodatno je opteretila postupanje Škole u ovom slučaju i doprinela neblagovremenom, polovičnom i stihijskom delovanju ustanove obrazovanja i vaspitanja. Konačan ishod je da postupak zaštite od seksualnog nasilja učenice ove škole nikada nije suštinski okončan.

Škola nije ostvarila blagovremenu saradnju sa nadležnim organima - policijom, tužilaštvom i organom starateljstva. Policija je suštinski i adekvatno o događaju obavestena tek nakon više meseci od saznanja o seksualnom nasilju, dok su prethodne aktivnosti bile isključivo konsultativnog karaktera. Organ starateljstva nije uključen u ovaj slučaj, uprkos višestruko ponavljanom protivljenju majke da Škola izvrši svoje dužnosti i obezbedi adekvatnu zaštitu učenice i uprkos činjenici da je reč o ozbiljnom obliku seksualnog nasilja i seksualnog iskorišćavanja koji zahteva angažovanje adekvatnog stručnog kadra kojim organ starateljstva raspolaže. I ovaj organ je samo u jednom navratu konsultovan, pre donošenja konačne i zakasnele ocene Tima o nivou nasilja.

Direktorka Škole svojim postupcima nije doprinela obezbeđivanju pravovremene reakcije i efikasnom postupanju Škole. Direktorka Škole davala je neadekvatne i nepravilne instrukcije, kao što je traženje mišljenja od policijskih službenika umesto podnošenja prijave. Ona je prekinula rad Tima zbog "uznemirenosti" majke učenice, a majci učenice pružila podršku u njenim zahtevima da se Škola više ne bavi ovim slučajem, umesto jasnog postavljanja granica roditelju i obezbeđivanju zakonitog rada Škole. Konačno, njeno suprotstavljanje stavovima, procenama i zaključcima Tima o merama koje Škola treba da preduzima dodatno je uticalo na efikasnost postupanja Tima za zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja. Stoga je razrešenje postupajućeg Tima za zaštitu od nasilja zbog neefikasnosti - iako je takva mera u nadležnosti direktora Škole i ne može se smatrati nepravilnom ili nezakonitom - u značajnoj meri suprotna načelima dobre uprave i pravilnog rukovođenja, usled neprepoznavanja sopstvene uloge i doprinosa u razvijanju i održavanju neefikasnosti u postupanju u slučaju nasilja nad učenicom.

Pokretanje disciplinskog postupka prema pedagoškinji Škole zbog načina obavljanja razgovora sa učenicom žrtvom seksualnog nasilja odrasle osobe bilo je neopravdano. Uloga stručnog saradnika u suzbijanju nasilja nad učenicima od ključnog je značaja, zbog znanja i kompetencija kojim stručni saradnici psiholozi i pedagozi raspolažu. Stručni saradnik psihološke, odnosno pedagoške struke ima ovlašćenje i dužnost da obavi razgovor sa potencijalnom žrtvom nasilja, ne samo radi utvrđivanja činjenica, već i radi odgovarajućih stručnih procena o najdelotvornijim merama zaštite i rehabilitacije. Pokretanje i vođenje disciplinskih postupaka prema stručnom saradniku zbog obavljanja ove dužnosti može značajno ugroziti delotvornost ustanove obrazovanja i vaspitanja u prevenciji i suzbijanju nasilja i aktivnostima usmerenih ka oporavku žrtve. U konkretnom slučaju, disciplinski postupak pokrenut je isključivo na osnovu procena majke učenice i direktorke Škole da je razgovor bio neprimeren... Ova procena nije bila utemeljena jer su je dala lica bez adekvatnih kompetencija i stručnih znanja. Procena "primerenosti" obavljenog razgovora pedagoškinje sa učenicom nije smela biti prepuštena ni roditelju, ni direktoru Škole; ako je "primerenost" uopšte i trebalo ispitivati, to je moralo biti prepušteno odgovarajućim stručnim licima - što nisu bili ni direktorka Škole ni majka učenice - i učinjeno pre pokretanja disciplinskog postupka.

Iznošenje informacija o ovom slučaju u medije, nesporno je dovelo do dodatne traumatizacije deteta žrtve seksualnog nasilja. Načinom izveštavanja medija dete je učinjeno prepoznatljivim značajnom krugu osoba koje su bile ili mogle biti upoznate sa slučajem. Navođenjem kao izvora informacije lica zaposlenog u Školi, informacija je dobila dodatni kredibilitet i težinu, što je u još većoj meri ugrozilo detetovu dobrobit. Stoga je opravdana, zakonita i pravilna odluka direktorke Škole da pokrene disciplinski postupak prema zaposlenoj koja je u medijima navođena kao izvor informacija i citirana u izjavama koje detaljno i na način podoban za prepoznavanje deteta opisuju ceo slučaj. Zaštitnik građana nije cenio tok ovog postupka, niti ispitivao valjanost donete odluke, s obzirom na stav da je pokretanje postupka bilo opravdano, a da podnositeljki pritužbe stoje na raspolaganju pravna sredstva kojima odluku o disciplinskoj meri može da ospori.

Zaštitnik građana nalazi da propusti koje je Škola načinila prema učenici žrtvi seksualnog nasilja nisu otklonjivi, dok je propust učinjen na štetu podnositeljke pritužbe otklonjiv.

Izvor: Vebsajt Zaštitnika građana, 03.07.2019.

Izvod iz vesti, Naslov: Redakcija

Vesti

PRAVILNIK O IZMENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

• Ključne izmene obuhvataju oblast intersektorske saradnje, reagovanje na situacije nasilja prema zaposlenima u sistemu obrazovanja, isticanje odgovornosti za blagovremeno reagovanje i postupanje škole i porodice, unapređivanje procedura na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja •

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 104/2020), stupio je na snagu 8. avgusta 2020. godine. U cilju unapređivanja intersektorske saradnje u zaštiti od svih oblika nasilja koja obuhvataju decu i učenike Radna grupa Vlade Republike Srbije za suzbijanje nasilja u školama kao jedan od svojih zaključaka donela je izmene postojećeg **Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 46/2019)**. U skladu sa zaključkom Radne grupe Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja pristupilo je izmenama Pravilnika.

Ključne izmene obuhvataju oblast intersektorske saradnje, reagovanje na situacije nasilja prema zaposlenima u sistemu obrazovanja, isticanje odgovornosti za blagovremeno reagovanje i postupanje škole i porodice, unapređivanje procedura na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Takođe, na osnovu analize dosadašnje primene Pravilnika u ustanovama, **definisane procedure je unapređeno u cilju jasnijeg razumevanja i obezbeđivanja standardizacije njihove primene, posebno u osjetljivim situacijama.**

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja posebnu pažnju posvećuje kreiranju bezbednog i podsticajnog okruženja za decu i učenike kao i za sve učesnike obrazovno vaspitnog procesa.

Vršnjačko nasilje i nasilje u koje su uključena deca/učenici kao akteri se ne može posmatrati odvojeno od porodičnog nasilja, drugih oblika nasilja koji postoje u društvu i dominantnog sistema vrednosti. Značajni partneri obrazovnih ustanova u prevenciji i reagovanju na situacije nasilja pored porodice su i drugi sektori i njihove institucije.

Izvor: Vebsajt Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, 21.09.2020.

Naslov: Redakcija

Vesti

PRAVILNIK O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

• Broj prijava najtežih slučajeva vršnjačkog nasilja raste •

Od početka prošle godine do marta ove godine, od 173 državne osnovne škole u Beogradu, njih najmanje 67 je prijavilo teži oblik vršnjačkog nasilja, pokazuju podaci koje je prikupio Centar za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS).

CINS navodi da je moguće da nasilja ima i više, jer neke osnovne škole i dalje ne rešavaju sve slučajeve i ne prijavljuju Ministarstvu. Iako je vršnjačko nasilje u porastu, Ministarstvo se u rešavanje uglavnom ne meša, pa roditelji pravdu traže i na sudu.

Najviše incidenata desilo se početkom školske godine - od 94 incidenta kojima se može utvrditi datum, 41 se dogodio u septembru i oktobru, nakon letnjeg raspusta i povratka učenika u školske klupe. Ostalih meseci prijave nasilja su se beležile u jednocifrenim brojevima.

Prema **Pravilniku o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 46/2019 i 104/2020)** škole najteže oblike nasilja moraju da prijave u roku od 24 časa nadležnoj Školskoj upravi, organizacionoj jedinici Ministarstva koja nadzire, vrednuje i daje podršku školama. Davljenje, napadi oružjem, zastrašivanje, pretnje, deljenje neprimerenih slika vršnjaka samo su neki od tih oblika nasilja. U njega između ostalog spada i ono koje se ponavlja i ne rešava.

Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020), usvojenim 2017. godine, najavljen je odlučnija borba protiv nasilja i strožije, čak i novčane kazne za roditelje nasilnika, ali i one koji nasilje prikrivaju. Međutim, posle tri godine njegove

primene, na pitanje CINS-a da li novi mehanizam ima uspeha, Ministarstvo prosvete kaže da broj prijava najtežih slučajeva nasilja raste. Oni kažu i da ne vode evidenciju da li su odgovorni u prethodno prijavljenim slučajevima kažnjeni.

Socijalni psiholog Dragan Popadić objašnjava da se u ovim slučajevima nasilje koristi da se uspostavi dominantan položaj u nekoj grupi, u ovim slučajevima u okviru odeljenja. Takođe, na to može uticati i period letnjeg raspusta - ako su deca u odnosu sa porodicom i prijateljima navikli da se svađaju ili tuku, to će ponoviti i u školama.

Najčešći su fizički sukobi, pre svega tuče dečaka. Devojčice su češće žrtve nasilja nego što ga one izazivaju.

Dok se nasilje izjednačavalo samo sa fizičkim nasiljem, smatralo se da su dečaci mnogo nasiljniji, ali je to promenjeno, objašnjava Popadić.

"Devojčice češće ogovaraju, isključuju iz društva i koriste slične metode umesto fizičkog obračuna, ali su svi tipovi nasilja zastupljeni i kod dečaka i devojčica", navodi Popadić.

Ceo tekst CINS-a možete čitati [OVDE](#).

Izvor: Radio 021, 26.08.2020.

Naslov: Redakcija

Vesti

PRAVILNIK O PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

• **Izmene Pravilnika obuhvataju oblast intersektorske saradnje, reagovanje na situacije nasilja prema zaposlenima u sistemu obrazovanja, isticanje odgovornosti za blagovremeno reagovanje i postupanje škole i porodice, unapređivanje procedura na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja •**

U cilju unapređivanja intersektorske saradnje u zaštiti od svih oblika nasilja koja obuhvataju decu i učenike Radna grupa Vlade Republike Srbije za suzbijanje nasilja u školama kao jedan od svojih zaključaka inicirala je izmene postojećeg **Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 46/2019 i 104/2020)**. U skladu sa zaključkom Radne grupe Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je donelo Izmene Pravilnika o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje.

Ključne izmene su obuhvatile oblast intersektorske saradnje, reagovanje na situacije nasilja prema zaposlenima u sistemu obrazovanja, isticanje odgovornosti za blagovremeno reagovanje i postupanje škole i porodice, unapređivanje procedura na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Pored obezbeđivanja kontinuiranog unapređivanja zakonske regulative, Ministarstvo posebnu pažnju poklanja i osnaživanju zaposlenih za primenu procedura u svakodnevnom školskom kontekstu.

Kako bi pružilo podršku svim zaposlenima u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, Ministarstvo je u saradnji sa Centrom za interaktivnu pedagogiju izradilo video obuku u cilju povezivanja postojećeg Pravilnika sa preventivnom pedagoškom praksom i postupanjem u situacijama zaštite od nasilja.

Ovim putem koristimo priliku da se zahvalimo svim saradnicima koji su učestvovali u izradi obuke ali i da pozovemo sve zaposlene u ustanovama obrazovanja i vaspitanja da pohađaju obuku i upoznaju se sa izmenama Pravilnika i njegovom primenom u praksi.

Video obuka i prateće uputstvo su dostupni na [LINKU](#).

Izvor: Vebsajt Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, 20.04.2021.

Naslov: Redakcija

<http://www.mpn.gov.rs/primena-pravilnika-o-protokolu-postupanja-u-ustanovi-u-odgovoru-na-nasilje-zlostavljanje-i-zanemarivanje/>